

ימי עיון בתנ"ך תשע"ה
עקדת יצחק - הניסיון הכפול
הרב אמנון בזק (שיעור מס' 2)

1.

גירוש ישמעאל (בראשית כ"א)	עקדת יצחק (בראשית כ"ב)
(י) ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה... (יב) ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע:	(ב) ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המריה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך:
(יד) וישכם אברהם בבקר	(ג) וישכם אברהם בבקר
(טז) ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי אמרה אל ארצה במות הילד	(י) וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו:
(יז) ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן השמים	(יא) ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים
(יט) ויפקח אלהים את עיניה ותרא באר מים	(יג) וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו
(יח) קומי שאי את הנער והחזיקי את ידך בו כי לגוי גדול אשימנו:	(יז) כי ברך אברך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איביו:
(כא) וישב במדבר פארן ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים:	(כג) ובתואל ילד את רבקה

2.

הציווי ללכת לארץ כנען (בראשית י"ב)	עקדת יצחק (בראשית כ"ב)
(א) ויאמר ה' אל אברהם לך לך	(ב) ולך לך אל ארץ המריה
(א) מארצך וממולדתך ומבית אביך	(ב) את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק
(א) אל הארץ אשר אראך	(ב) והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך:
(ב) ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה: (ג) ואברכה מברכך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה:	

3. רש"י בראשית פרק כב פסוק ה:

עד כה - כלומר דרך מועט למקום אשר לפנינו. ומדרש אגדה אראה היכן הוא מה שאמר לי המקום (לעיל טו ה) כה יהיה זרעך:

4. שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א:

ואלה תולדות יצחק בן אברהם, ללמדך שהיה דומה לאביו בכל דבר, בנוי בחכמה בעושר ובמעשים טובים, תדע לך שבן שלשים ושבע שנה היה כשעקדו אביו, וכתוב ואברהם זקן בא בימים ועקדו וכפתו כשה ולא נמנע.

5. אבן עזרא בראשית פרק כב:

ורז"ל אמרו שהיה יצחק כאשר נעקד בן שלשים ושבע שנים. ואם דברי קבלה נקבל. ומדרך סברא אין זה נכון, שהיה ראוי שתהיה צדקת יצחק גלויה, ויהיה שכרו כפול משכר אביו שמסר עצמו ברצונו לשחיטה, ואין בכתוב מאומה על יצחק. ואחרים אמרו שהי' בן חמש שנים, גם זה לא יתכן, בעבור שנשא עצי העולה. והקרוב אל הדעת שהיה קרוב ל"ג שנים, והכריחו אביו ועקדו שלא ברצונו.

6. חזקוני בראשית פרק כב פסוק ה':

יראה לו השה לעלה אף על פי שנאמר לאברהם כי ביצחק יקרא לך זרע, ירא היה שמה יהא יצחק נשחט, אמר שמה שכב יצחק עם אשה קודם העקידה והוליד בן או בת ונמצא מקוים כי ביצחק יקרא לך זרע שהרי כבר באותו פרק היה בן שבע ושלושים שנה.

7. רד"ק בראשית פרק כב פסוק ח':

אלהים יראה לו השה לעולה בני - ענה לו מענה שיוכל אדם להבינו לשני פנים, האחד, שיהיה בני, תשובת הקריאה, כמו הנני בני, כלומר בני, אלהים יראה לו השה, ר"ל הוא יודע מי יהיה השה והוא יזמינו לנו, והשני אלהים יראה לו השה לעולה, ומי הוא השה, בני הוא.

8.

עקדת יצחק (בראשית כ"ב)	ויקרא א'
וַיַּעֲרֹךְ אֶת הָעֶצִים	(ה) וַשְּׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי ה'
וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֵצִים:	(ז) וַנִּתְּנוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ
(י) וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמֵּאֲכָלֶת לְשֹׁחַט אֶת בְּנוֹ:	וַעֲרָכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ:
	(ז) וַנִּתְּנוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲרָכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ: (ח) וַעֲרָכוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנֶּחֱטָיִם אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפָּדֵר עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ:

9. הרב אהרן ליכטנשטיין, באור פניך יהלכון, פרק ו':

קירקגור הדגיש שהעקדה מייצגת התנגשות בין תחושתו המוסרית של אברהם אבינו לבין הציווי הא-לוהי; ובאשר להבנת הבעיה אין ספק שהוא צדק. מצד אחד, מצטווה אברהם להעלות את בנו לעולה לה' (ציווי המובן על ידי אברהם, באותו שלב, כמתייחס ל'שחיטה' ולא רק לה'עלאתה'). מאידך, הוא יודע שאסור לרצוח. המסר של העקדה ברור: הציווי של הקב"ה קודם מכל בחינה לרגישותו המוסרית ולמחאת מצפוננו. אין זה אומר שבהקשר כזה אין מקום לרגישות מוסרית. ודאי שבהתייחסות להלכה, כולל לאותם תחומים שייטכן שנמצא בהם קושי מוסרי, ישנו תפקיד מסוים למצפון, יש תפקיד לטוב שבתוכנו; במיוחד במובן פרשני. יש מקום ולגיטימיות למצפון לסייע בהבנת הציווי, תוכנו ומהותו. חז"ל במדרש מתארים את הרהורי של אברהם אבינו במשך שלושת ימי המסע לקראת העקדה. הוא ניסה להבין את מצוות ה': אולי הכוונה הייתה לדבר אחר. ללא ספק יכול האדם, ומן סתם רצוי הדבר, לעשות כל מאמץ כדי למנוע את הקונפליקט בכל דרך. אבל גם לאחר מיצוי כל הדרכים, לעתים תישאר ההתנגשות במקומה, ואז - כמו שהיה בעקדה - ברור איזהו הגורם המכריע...

המשימה שלפנינו היא רבת פנים. בתור מי שמחנכים ליראת שמים, עלינו להעביר את המסר של העקדה - בהדגשה ובשפה ברורה. מאידך, בתור מי שמבקשים להטביע רגישות מוסרית בעצמנו ובילדינו, אל לנו לבטל בהינף יד את התהיות, את הקשיים ואת הסתירות (הקיימות לפחות במישור ההתחלתי). אין להתעלם משלושת ימי ההתלבטות הרוחנית של אברהם אבינו, כאילו לא היו. אין לבטל את ההיאבקות ואת ההתמודדות כאילו מעידות הן על חיסרון ביראת שמים, רדידות רוחנית, או היעדר 'פרומקייט'. מכיוון שהטוב הוא מרכיב מהותי בדתיות, הרי שאותה המוסריות שהיא בשורש הבעיות, המאבקים והמתחים - היא עצמה מרכיב של יראת שמים... אבל, כמובן, הפתרון חייב להיות ברור, וההתמודדות חייבת להיעשות בתוך גבולות ההבנה שעד כמה שאני נאבק, אינני מטיל ספק לרגע באמתותו או בסמכותו של הציווי. אינני שופט את הקב"ה. אני מניח אפירורית כי "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל-אמונה ואין עול צדיק וישר הוא" (דברים ל"ב, ד). אם הוא מצווה: קח את בנך והעלהו לעולה, הרי שבוודאי הדבר הוא טוב (במובן שאולי אינני מסוגל כרגע לתפוס). אבל במסגרת כניעתי המצייתת, מותר לי לנסות להבין. מותר לי לגשש, לשאול, ובסופו של דבר לבקש את יישוב הסתירות.